

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

ELS INCIDENTS CRÍTICS COM A POSSIBILITAT DE CANVI I TRANSFORMACIÓ DOCENT A L'AULA UNIVERSITÀRIA¹

**CRITICAL INCIDENTS AS AN OPPORTUNITY FOR CHANGE AND TRANSFORMATION IN THE
CLASSROOM FOR UNIVERSITY TEACHERS**

□ **Fuentes Agustí, Marta**

Universitat Autònoma de Barcelona

Departament de Psicologia Bàsica Evolutiva i de l'Educació

Campus UAB, Facultat de Ciències de l'Educació. Edifici G6-253. 08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès).

Marta.fuentes@uab.cat

□ **Blanch Gelabert, Sílvia**

Universitat Autònoma de Barcelona

Departament de Psicologia Bàsica Evolutiva i de l'Educació

---

¹ Projecte de recerca subvencionat en el Plan Nacional I+D+i. Ministerio de Ciencia e Innovación (España): "Formación de la identidad profesional del profesor universitario a través del análisis de Incidentes Críticos (FI_PANIC)" (Ref. EDU2010-15211/EDUC).

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Campus UAB, Facultat de Ciències de l'Educació. Edifici G6-251. 08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès).

Silvia.Blanch@uab.cat

□ **Monereo Font, Carles**

Universitat Autònoma de Barcelona

Departament de Psicologia Bàsica Evolutiva i de l'Educació

Campus UAB, Facultat de Psicologia. Edifici B5-105. 08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès).

carles.monereo@uab.cat

RESUM:

Els canvis metodològics que demana l'EEES i el perfil dels actuals estudiants, generen sovint incidents crítics, és a dir, situacions imprevistes que provoquen reaccions emocionals i respostes poc efectives (d'inhibició, inseguretat, imposició, indulgència,...).

Aquests incidents crítics, generadors de múltiples sentiments desestabilitzadors, cal considerar-los com a una oportunitat de canvi i transformació per a repensar la docència. En aquest sentit, el grup d'innovació i recerca SINTE² ha iniciat amb el suport de l'IDES de la UAB una formació específica anomenada "Davant aquesta situació no sé què fer! Gestió d'incidentes crítics a l'aula" entorn la gestió d'aquestes situacions a la universitat.

1. ABSTRACT:

---

² www.sinte.es

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

The methodological changes introduced by the new European Higher Education context, combined with the new profile of students studying in our classrooms has resulted in a number of unforeseen situations that have provoked powerful emotional reactions and negative responses, for example: inhibition, insecurity, self indulgence, etc. In fact, it seems these critical incidents often generate multiple destabilizing feeling.

Therefore, we believe it is very important to recognize them as an opportunity for change and transformation, enabling us to examine and constantly improve our teaching. To this end, last year the innovation and research group SINTE, with the support of the IDES, began to introduce a specific teacher training course to focus on and improve the management of these situations at the university, entitled: "In this situation I do not know what to do! Management of critical incidents in the classroom".

PARAULES CLAU Formació en docència universitària, incidents crítics, identitat professional

KEYWORDS

University Teaching Education, Critical Incidents, Professional Identity.

ÀREA DE CONEIXEMENT:

Més d'una àrea

ÀMBIT TEMÀTIC DEL CONGRÉS:

Innovació en l'ensenyament superior

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

MODALITAT DE PRESENTACIÓ:

Comunicació oral

DESENVOLUPAMENT:

Introducció

Els canvis metodològics que demana el nou Espai Europeu d'Ensenyament Superior i el nou perfil d'estudiants que ens trobem a les nostres aules, generen sovint alguns incidents crítics, és a dir, situacions imprevistes que provoquen reaccions emocionals i respostes poc efectives (d'inhibició, d'inseguretat, d'imposició, d'indulgència, etc.).

Cal una formació orientada a fer front a aquests incidents, que ens prepari en una triple vessant: reconèixer els incidents, interpretar-los, aprendre estratègies per afrontar-los i gestionar les emocions generades quan apareguin.

Com a docents universitaris ben segur que alguna vegada ens hem trobat davant de situacions dins l'aula (presencial o virtual) que ens desconcerten i ens dificulten saber com actuar: un estudiant que realitza una pregunta citant un autor que el professor/-a desconeix; es llegeix a la xarxa alguns comentaris desafortunats sobre la pròpia docència; s'escolta una conversa entre passadissos d'estudiants proposant millores en la docència que s'està impartint; es demana una retroalimentació més qualitativa quan el docent no disposa de temps per a poder-ho fer; s'apropa el final de curs no havent pogut donar-se tot el temari i públicament un estudiant ho reclama; es qüestiona la manera d'avaluar fent al·lusions a certs favoritismes; s'ha decidit treballar en grup i un estudiant s'hi oposa dràsticament, ...

Aquests incidents crítics que esdevenen a les aules universitàries, són sovint generadors de múltiples sentiments que ens poden desestabilitzar. En analitzar aquestes situacions, més que entendre-les com un problema, cal considerar-les com a una oportunitat de canvi i transformació per a repensar la pròpia docència. És per això, que el grup d'innovació i recerca SINTE³ el curs passat va iniciar, amb el suport de l'IDES (Innovació Docent a

---

³ En aquesta recerca hi participen 14 investigadors de tres universitats catalanes (UAB, URL i UOC) coordinats pel Dr. Carles Monereo.

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

---

l'Educació Superior) de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), una formació específica anomenada: “Davant aquesta situació no sé què fer! Gestió d'incidents crítics a l'aula”, entorn la gestió d'aquestes situacions a la Universitat.

En aquesta comunicació pretenem apropar-nos a la identitat professional (concepcions i rols; coneixements metodològics i estratègics; i recursos materials) i a la pràctica docent (estratègies per fer front als incidents crítics a les aules) partint de la primera experiència formativa duta a terme el passat juliol, 2011 .

a) Objectius

Objectiu general de la recerca: validar una proposta formativa basada en l'anàlisi d'Incidents Crítics.

Objectius específics de la recerca:

1. Revisar i validar un instrument d'avaluació dels Incidents Crítics del professorat universitari (EPIC).
2. Identificar els Incidents Crítics que amb major freqüència ha d'afrontar el professorat universitari.
3. Dissenyar, aplicar i validar una proposta de formació del professorat universitari que sigui eficaç en promoure les competències dels docents per a fer front amb èxit incidents crítics a les seves aules.
4. Comparar l'eficàcia de diferents sistemes formatius basats en l'anàlisi d'Incidents Crítics.

Objectiu general de la formació: orientació per gestionar els incidents crítics amb l'alumnat que més freqüentment es viuen en el context universitari.

Objectius específics de la formació:

- a) Identificar els Incidents Crítics que més freqüentment que preocupen i desestabilitzen els participants.
- b) Analitzar de forma conscient aquests Incidents Crítics tot qüestionant les concepcions, estratègies d'afrontament i sentiments que hi estan involucrats.

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

---

c) Disposar de recursos cognitius, estratègics i emocionals per fer front a aquests Incidents Crítics.

b) Descripció del treball : Els incidents crítics com a possibilitat de canvi i transformació

En parlar de la identitat professional hem de considerar diversos elements implicats. Cal partir primerament de les concepcions sobre els rols del professorat universitari (taula 1). En segon lloc, cal saber els coneixements metodològics i estratègics; els enfocaments dels processos d'ensenyament i aprenentatge (enfocament de l'ensenyament de Trigwell i Prosser, 2004); i les condicions del context per a la presa de decisions (taula 2). Finalment, cal conèixer les valoracions emocionals relacionades amb la docència (Taula 3).

Per tal de conèixer la identitat del professorat universitari es va elaborar un qüestionari, l'EPIC, que permet recollir través d'una sèrie de preguntes les concepcions, estratègies i sentiments dominants en relació al *self* del docent. Aquest qüestionari es troba *online* per facilitar l'accés al professorat.

A continuació, a la taula 1, podem veure algunes de les qüestions relacionades amb les representacions sobre les concepcions i el rol del professorat universitari que formen part del qüestionari.

Concepcions sobre el rol del professorat universitari

Quina consideres que hauria de ser la finalitat prioritària per als professors dins de la Universitat? (per ex. crear coneixement rellevant mitjançant la investigació, transmetre coneixement de qualitat mitjançant la docència, oferir coneixement útil per resoldre problemes que afecten a la societat)

En què es fonamenta la teva identitat com a professor universitari? (per ex. en sentir-se principalment un professional, procedent de la pràctica, que fa classe, un investigador que fa classe, un docent especialitzat en una temàtica que fa classe)

Amb quina funció típica del professor universitari et sents més còmode? (per ex. amb el desenvolupament d'investigacions, fent classe, donant suport a pràctiques professionals)

En quin aspecte relatiu a la docència consideres que estàs més capacitada que la majoria dels teus companys? (per ex. pots ajudar més que altres professors a formar bons professionals a l'àmbit de la intervenció o de la pràctica, pots ajudar, més que altres professors a que els estudiants tinguin un bon

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

coneixement de la matèria que ensenyas, pots ajudar, més que altres professors a que els estudiants connectin els continguts de l'assignatura amb la investigació relacionada amb ells)

Taula 1. Pauta de reflexió entorn les concepcions sobre el rol del professorat universitari. (Adaptat de l'EPIC)

Les respostes d'aquest apartat ens permeten organitzar el professorat participant en funció del rol que més predomina en cadascú: docent, professional o investigador.

La Taula 2 presenta els diferents elements del qüestionari que permeten identificar les concepcions sobre estratègies d'ensenyament i d'afrontament. Es presenten diferents elements relacionats amb les condicions del context que poden incidir en la presa de decisions, com són: la matèria, l'alumnat, els recursos disponibles i els requeriments de la institució en la qual treballen.

Condicions del context per a la presa de decisions

En el moment de prendre decisions sobre la manera d'impartir les classes quines condicions del context tens en compte? Alguns elements poden ser:

- ☐ el **domini** de la matèria a ensenyar
- ☐ la **motivació** vers el contingut a ensenyar
- ☐ l'**experiència**; el fet de ser la primera vegada que imparteixes aquesta matèria
- ☐ l'**expertesa** en impartir la matèria
- ☐ els **destinatari**s, estudiants de grau, postgrau o doctorat
- ☐ el **contingut** de la matèria més aviat teòrica, professionalitzadora i/o aplicada (matèria amb alt grau de contingut conceptual, procedimental o de valors)
- ☐ els **estudiants** (per ex. edat, gènere, coneixements previs, familiaritat amb la temàtica, el fet que siguin actius i participatius, receptius, nombre d'estudiants per aula)
- ☐ les **aules** (espai, mobiliari, etc.) i els recursos materials disponibles
- ☐ la **durada** de cada una de les sessions presencials
- ☐ la **periodicitat** de les classes
- ☐ la **dotació** de la biblioteca de la Facultat

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

- ☐ les **directrius pedagògiques** específiques de la institució o departament
- ☐ altres aspectes com la **disponibilitat d'aula virtual**, haver de **consensuar** amb altres companys/-es, **acceptació institucional** de processos d'innovació docent a les aules, etc.

Taula 2. Pauta de reflexió entorn les condicions del context per a la presa de decisions. (Adaptat EPIC)

Les respostes del professorat es poden organitzar en tres tipus de representacions:

1. Docent/ensenyament. Les estratègies d'aquest tipus de docent estan molt centrades en el contingut i com presentar-lo a l'estudiantat, deixant que aquests tinguin un paper menys actiu en les seves classes.
2. Contingut. Es centren en transmetre informació i assegurar-se que els estudiants adquireixin els resultats d'aprenentatge explicats en el curs.
3. Alumnat/aprenentatge. S'assumeix que els estudiants han de ser constructors del seu propi procés d'aprenentatge i que per tant, cal donar suport per tal que l'alumnat pugui canviar la comprensió del contingut.

La taula 3 concreta diferents emocions i sentiments per tal que el professorat pugui escollir aquells que predominen en diferents contextos docents i que poden influenciar en la motivació, el clima del treball i la valoració de la feina.

El professorat ha de marcar si aquests sentiments s'han donat en major o menor mesura per cada un dels elements.

Sentiments		
Estressant	←————→	Relaxada
Positiva	←————→	Negativa
Profunda	←————→	Superficial
Difícil	←————→	Fàcil

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Rellevant	←————→	Secundària
Inoportuna	←————→	Oportuna
Càlida	←————→	Distant
Complexa	←————→	Simple
Optimista	←————→	Pessimista
Dolenta	←————→	Bona
Tranquil·la	←————→	Nerviosa
Alegre	←————→	Trista
Ingrata	←————→	Agraïda

Taula 3. Valoracions emocionals relacionades amb la docència. (Adaptat EPIC)

Les pautes anteriors ens poden ajudar a definir i reflexionar diversos aspectes entorn la nostra identitat personal en relació a la pràctica docent i a analitzar i comprendre millor les diferents maneres en què es fa front als incidents crítics a les aules universitàries.

Demarcar els incidents crítics que desestabilitzen les tasques docents del professorat universitari és difícil ja que poden ser infinits pel fet que obeeixen a interpretacions subjectives que no són transferibles d'un docent a un altre. Tot hi així, alguns autors (Adger, Hoyle i Dickinson, 2004; Contreras, Monereo i Badia, 2010; Monereo, 2010) han identificat algunes regularitats que permeten parlar de set blocs generadors de conflictes (Monereo i Monte, 2011) que amb major intensitat i freqüència propicien incidents crítics a les aules.

Ens estem referint a incidents relatius a :

- 1) l'organització del temps, espais i recursos
- 2) les normes de conducta
- 3) la claredat i adequació dels continguts transmesos
- 4) mètodes d'ensenyament
- 5) la motivació

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

- 6) l'avaluació
- 7) conflictes personals que poden donar-se entre estudiants i professors

Per a la formació que us presentem s'ha elaborat un qüestionari inicial, l'EPIC, que serveix com a punt de partida. Cada incident crític es troba representat mitjançant diverses situacions que es poden donar a la universitat relacionades amb aquests set blocs potencialment generadors de conflictes per tal d'ajustar els incidents crítics al professorat implicat en la formació.

Aquest qüestionari inicial, que responen tots els participants abans de la formació tenint present la seva àrea de coneixement, la titulació i l'assignatura a la que dona classe, ha estat dissenyat per conèixer com el perfil del professorat universitari i la manera com enfoca la seva docència a la universitat.

Les respostes són recollides a mode d'estadístics i compartides al llarg de la formació donant peu al diàleg i reflexió entorn les dimensions de la identitat docent (diferents maneres d'entendre els rols, de conceptualitzar els processos d'ensenyament i aprenentatge, i d'interpretar els sentiments que es produeixen front a situacions conflictives), la identificació d'incidentes crítics i la seva influència en la identitat docent (aparició, detecció, resolució i prevenció) i les estratègies optimitzadores per a la seva resolució i prevenció de desestabilitzats (recursos cognitius, estratègics i emocionals per a fer-hi front).

A partir de la realitat dels docents que participen en la formació i seguint una metodologia amb aportacions teòriques i plantejament d'activitats pràctiques a partir d'experiències alienes i pròpies es va desenvolupant el contingut de la formació que es troba recollit a la taula 4.

Continguts de la formació	
Identitat docent	
☐	Què és?
☐	Per què és rellevant conèixer la meua identitat docent?

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

- ☐ Quines són les meves concepcions, emocions i estratègies en relació a la meva docència?
- ☐ Quina relació hi ha entre la meva identitat i els incidents crítics que puc trobar-me a l'aula?

Incidents crítics

- ☐ Què són?
- ☐ Com puc identificar-los?
- ☐ Com puc afrontar-los estratègicament?
- ☐ Com puc prevenir-los?
- ☐ Com influeix la meva identitat docent en la seva aparició?
- ☐ Com influeix la meva identitat docent en la seva resolució?

Estratègies de resolució d'Incidents Crítics

- ☐ Què són?
- ☐ Amb quins recursos cognitius, estratègics i emocionals compto alhora d'enfrontar-me a Incidents Crítics?
- ☐ Com optimitzar les meves estratègies de resolució o prevenció d'Incidents Crítics?

Taula 4. Continguts de la formació “Davant aquesta situació no sé què fer! Gestió d'incidents crítics a l'aula” (Gi-SINTE, 2010-11)

La formació constarà d'un període de treball intensiu on s'introduiran els continguts bàsics del curs i un període més extensiu d'aplicació i seguiment. En aquesta segona part, els participants aportaran els seus incidents crítics i els analitzaran a partir de la pauta PANIC.

La formació té una durada de 30 hores on les primeres sessions es dediquen a presentar els resultats de la pauta PANIC i es treballen els continguts teòrics que emmarquen els Incidents Crítics: les concepcions i el rol; les estratègies d'ensenyament i afrontament; i les emocions i sentiments.

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

En la segona part de la formació es treballa a partir dels Incidents Crítics que aporten els participants. Cada Incident crític s'analitza amb la pauta PANIC (Pauta d'Anàlisi d'Incidents Crítics).

Aquesta pauta per a l'anàlisi d'incidents crítics a l'aula, anomenada PANIC, consta de tres apartats:

- i. *Anàlisi de l'IC*. Respon a la pregunta: quines són les interpretacions i expectatives dels actors implicats? Per respondre a aquesta qüestió resulta imprescindible saber, d'una banda, quines són les metes del professor, tant en relació amb el contingut explicat com als seus objectius personals respecte al seu rol professional en aquest context concret: institució en la qual treballa i grup-classe al que ensenya. Però també és important conèixer quins són els coneixements i expectatives dels seus alumnes en relació amb la matèria i al seu professor.
- ii. *Intervenció sobre l'IC*. Respon al següent interrogant: sobre quines concepcions, estratègies i emocions ha d'actuar-se? Com, quan i on ha de fer-se? Suposa prioritzar els continguts a canviar i precisar els sistemes i mecanismes que promouran aquest canvi.
- iii. *Seguiment de l'IC*. Respon a la qüestió següent: els canvis operats es produeixen en l'adreça i amb la intensitat esperada? Requereix definir indicadors de canvi per a cada objectiu d'intervenció planejat de manera que puguem saber si es produeixen progressos efectius o és convenient modificar el sentit de les intervencions (Monereo, 2010).

A continuació hi ha una pauta PANIC completa per a l'anàlisi dels incidents crítics extreta de Monereo (2010): *La formación del profesorado: una pauta para el análisis e intervención*. El professorat que participa al curs de formació analitza els Incidents Crítics a partir de complimentar aquesta pauta.

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Pauta PANIC per a l'anàlisi dels incidents crítics (Monereo, 2010: 167)

A. DESCRIPCIÓ IC

1. Què és el que va passar? *(Describeu de manera cronològica com es van produir els esdeveniments, quan van passar – què havies fet abans i què estaves fent en aquell moment- i a on es van produir)*

2. Quina o quines altres persones estaven implicades, directa o indirectament? *(Describeu amb més detall qui eren i quina va ser la seva implicació en l' IC)*

	Descripció	La seva implicació va consistir en...
Actor 1		
Actor 2		
Actor 3		

3. Com vas reaccionar?

Recordes què vas pensar?	
Recordes què vas dir?	
Recordes què vas fer?	
Recordes com et vas sentir?	

B. REFLEXIÓ SOBRE IC

4. A què atribueixes el que va passar?

5. Anàlisi dels altres actors

	Per què va actuar així?	Quin era el seu propòsit?	
Actor 1			Concepcions sobre IC:

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

			Sentiments associats al IC:
			Estratègies davant IC:
Actor 2			Concepcions sobre IC:
			Sentiments associats al IC:
			Estratègies davant IC:
Actor 3			Concepcions sobre IC:
			Sentiments associats al IC:
			Estratègies davant IC:

6. T'havia passat abans? En cas de que la teva resposta sigui afirmativa...

En quina situació?	
Similituds	
Diferències	
Recordes com vas reaccionar llavors? (<i>què vas pensar, dir, fer i/o sentir</i>)	

C. INTERVENCIÓ I SEGUIMENT

7. Com intervenir:

	Sobre què intervenir?	Com intervenir?	Indicadors del canvi
Actor 1			
Actor 2			
Actor 3			

Taula 5. Pauta PANIC completa per a l'anàlisi dels incidents crítics. Font: Monereo, 2010: 167

c) Resultats i conclusions

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

La proposta de formació va tenir molt bona acollida, havent de restringir-la a una tercera part dels inscrits. Una vegada finalitzada ha estat valorada molt positivament tant pel professorat formador com pels assistents. El professorat participant ha realitzat una mirada a altres docents mitjançant l'anàlisi de casos prototípics i al mateix temps una mirada al jo com a docent, com a professional amb possibilitat de canvi i transformació. Ha estat una oportunitat per a repensar la docència i millorar-la.

S'ha constatat que el professorat ha pogut:

- a) Identificar els Incidents Crítics que més freqüentment preocupen i desestabilitzen el grup de participants en la formació.
- b) Analitzar de forma conscient aquests Incidents Crítics tot qüestionant les concepcions, estratègies d'afrontament i sentiments que hi estan involucrats.
- c) Disposar de recursos cognitius, estratègics i emocionals per fer front a aquests Incidents Crítics.

Davant la demanda inicial i l'èxit del procés es preveuen pròximes edicions de la formació, al mateix temps que s'inicia una segona fase: d'anàlisi de l'aplicació que en fa el professorat.

Cal dir, també, que dins el projecte I+D PANIC (EDU2010-15211) es preveu dur a terme aquesta formació en diferents universitats⁴

---

⁴ Concretament a la UAB, sota la direcció del Dr. Carles Monereo: ús de dramatitzacions autoanalitzades, a la URL, sota la coordinació de la Dra. Montserrat Castelló: ús de diaris docents, a la UOC, sota la coordinació del Dr. Antoni Badia: resolució de problemes a través d'un fòrum telemàtic, i a la UAB, sota la supervisió de la Dra. Sílvia Blanch: tutoria entre igual (professors sèniors i novells).

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Adger, C. T., Hoyle, S. M. i Dickison, D. K. (2004). Locating learning in inservice education for preschool teachers. *American Education Research Journal*, 41 (4), 867-900.

Beijaard, D., Verloop, N., i Vermunt, J. D. (2000). Teachers' perceptions of professional identity: An exploratory study from a personal knowledge perspective. *Teaching and Teacher Education*, 16 (4), 749-764.

Butterfield, L. D., Borgen, W. A., Amundson, N. E. i Maglio, A. (2005). Fifty years of the critical incident technique: 1954-2004 and beyond. *Qualitative Research*, 5 (4), 475-497.

Contreras, C., Monereo, C. i Badia, A. (2010). Explorando en la identidad: ¿Cómo enfrentan los docentes universitarios los incidentes críticos que ocurren en las aulas de formación de futuros profesores). *Estudios Pedagógicos*, 36 (2), 63-81.

Darby, A. (2008). Teachers' emotions in the reconstruction of professional self-understanding. *Teaching and teacher education*, 24, 1160-1172.

Day, C., Kington, A., Stobart, G. i Sammons, P. (2006). The personal and professional selves of teachers: stable and unstable identities. *British Educational Research Journal*, 32 (4), 601-616.

Everly, G. S. i Mitchell, J. T. (1999). *Critical Incident Stress Management: a new era and Standard of care in crisis intervention*. Ellicott City, MD: Chevron Press.

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Gewerc, A. i Montero, L. (2000). Víctor: ¿Profesor, médico o científico?. Un estudio de caso de catedráticos de la Universidad de Santiago de Compostela. *Revista de Educación*, 321; 371-398.

Griffin, M. L. (2003). Using Vritical incidents to Promote and Assess Reflective Thinking in Preservice Teachers. *Reflective Practice*, 4 (2), 207-220.

Hargreaves, A. (2000). Mixed Emotions: Teachers' Perceptions of their Interactions with Students. *Teaching and Teacher Education*, 16 (8), 811-826.

Monereo, C. (2010). La formación del profesorado: una pauta para el análisis e intervención a través de incidentes críticos. *Revista iberoamericana de educación*, 52, 149-178.

Monereo, C. i Monte, M. (2011). *Docentes en tránsito*. Barcelona: Graó.

Monereo, C. i Pozo, J. I. (coord.). (2011). *La identidad en psicología de la educación. Necesidad, utilidad y límites*. Madrid: Narcea.

Navarro, R., López Martínez, A. i Barroso, P. (1998). El análisis de incidentes críticos en la formación inicial de maestros. *Revista electrónica interuniversitaria de formación del profesorado*, 1 (1).

Pozo, J. I., Scheuer, N., Pérez Echevarría, M. P., Mateos, M., Martín, E. i De La Cruz, M. (2006). *Nuevas formas de pensar la enseñanza y el aprendizaje. Las concepciones de profesores y alumnos*. Barcelona: Graó.

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Roberts, A. L. (2007). Relaciones entre identidad y aprendizaje. *Cultura y Educación*, 19 (4), 379-394.

Sutton, R. E. i Wheatley, K. F. (2003). Teachers' Emotions and Teaching: A Review of the Literature and Directions for Future Research. *Educational Psychology Review*, 15 (4).

Tripp, D. (1993). *Critical Incidents in Teaching: Developing Professional Judgement*. Londres: Routledge.

Woolsey, L. K. (1986). The Critical Incident Technique: An Innovative Qualitative Method of Research. *Canadian Journal of Counseling*, 20 (4), 242-254.